

SOUČASNÉ TETOVÁNÍ Z HLEDISKA „RITUÁLNÍHO“ JEDNÁNÍ*

Alena Kajanová[†], Klára Jersáková[‡], Michal Růžička[‡]

[†]*Katedra sociální práce, Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*

[‡]*Katedra antropologie, Filozofická fakulta, Západočeská univerzita v Plzni*

kajanova@zsf.jcu.cz

Contemporary tattoo art and “ritual” behaviour

Abstract—Tattooing is one of the most widely spread forms of body modification in contemporary Czech society. The goal of this article is to inquire into contemporary practices of tattooing with regard to their “ritual” functions. Our research question was whether ritual functions attached to tattooing still remain, or whether they have already been entirely substituted by purely aesthetic functions. We were further interested in the motivations leading to the decision of getting a tattoo and their relation to certain time periods, such as crises. Is obtaining a tattoo a response to a crisis, or rather to the fact that it has been overcome? Our sample consists of sixteen respondents wearing at least two tattoos. The respondent’s narrations are supplemented by the perspectives of professional tattoo artists. Our data analysis suggests that among both the tattooed and tattoo artists, tattoo art is perceived rather in its aesthetic and individualizing functions than in its social-ritual function. For the tattooed themselves, tattooing carries deep meanings attached to the process of their (social) individualization. They perceive the very process of tattooing, accompanied by considerable pain, as a form of individualized rite of passage. For some of the tattooed, the new tattoo concludes a previous period of life, while opening a new one, into which they emerge as new beings.

Keywords—*body art – tattoo – contemporary tattoo – ritual function – transition*

ÚVOD

TETOVÁNÍ, jakožto jedna z nejrozšířenějších forem zdobení těla v současné západní společnosti, bylo po dlouhou dobu spojováno především s delikventními subkulturami, speci-

fickými profesemi nebo nativními společnostmi (Hambly 1925). Snad i z toho důvodu je tetování ještě stále opředeno řadou mýtů. V současné době se tetování stává populární formou sebevyjádření, postupně se bortí předsudky a klesá míra stigmatizace jeho nositelů, kteří se již zdaleka nerekrutují pouze z řad členů gangů a mafií, trestanců či revoltujících subkultur mládeže, nýbrž mají původ napříč sociální strukturou. Svou roli zde bezesporu sehrála i mediální prezentace zdobení těla umělci, sportovci a jinými celebritami, kteří pomohli tetování rozšířit do širšího povědomí v západním světě (Rychlík 2005: 112).

Zdobení těla v moderní společnosti, ať již je realizováno jako reakce na aktuální popud, či je zasazené do společenských významů, v sobě vždy kombinuje funkce vztažené jak ke svému nositeli, ale i celé společnosti (Gay, Whittington 2002). Ze společenského hlediska je možné tetování chápat také jako znak skupinové příslušnosti, kdy vyjadřuje hranice mezi skupinami, odrážející estetické preference té které sociální skupiny (Bourdieu [1979] 1984). Z individuálního hlediska se lze konkrétním motivem zdobení těla přizpůsobit okolí (například vkusu referenční skupiny), a zároveň se drobnými estetickými nuancemi od členů referenční skupiny odlišit. Volbou motivu tetování dochází k sebevyjádření, k sociální sebe prezentaci, ať již vědomě, či nevědomě: konkrétní tetování je vždy nositelem určitých významů, byť jsou tyto významy negociovatelné. Ze sociálně psychologického hlediska tak je tetování prostředkem transmise informace do sociálního okolí v podobě nonverbálního sdělení (ať již se jedná o veřejnou prezentaci, či o kvazi-soukromé odhalení před významnými druhými). S tím pak souvisí nutná konfrontace se sociálním prostředím, neboť reakce sociálních druhých je vždy významný

moment konstrukce vlastního sebepojetí a sebehodnocení (Mead 1934; Pitts 2003: 48).

Hlavním cílem našeho článku bylo prozkoumat, jak je vícečetné tetování reflektováno jejich nositeli. Zaměřujeme se přitom podrobněji na to, jak tetování lidé sami vnímají tzv. „rituální funkci“ svého tetování. Zdobení těla bylo „tradičně“ spojováno s rituálním chováním, zejm. v souvislosti s přechodovými rituály tzv. tradičních společností. Otázkou je, nakolik se motivace k tetování změnila přechodem k (post) moderní, resp. pozdně moderní společnosti, která svým extrémním důrazem na individualismus (Bauman 2001; Lipovetsky 2008) odvrhla kolektivní rituální jednání, aby sama sebe konstruovala jako post-rituální. Tak i ve výpovědích našich informantů tetování ztrácí svoji společensko-rituální funkci, a je vnímáno jako individuálně-rituální, kdy odkazuje k individuálně prožívaným změnám v lidských životech.

FUNKCE TETOVÁNÍ

Tahitský termín „tatau“, z něhož se pravděpodobně vyvinul pojem „tetování“, znamená něco označit, poznamenat. Tetování je řazeno mezi tělesné mutilace, které dle Wohlrab, Stahl, Kappeler (2007: 87) znamená (polo-)trvalé, záměrné změny lidského těla a zahrnuje postupy, jako je tetování a piercing. Tetování lze na neobecnější rovině definovat jako mechanické vpravování nerozpustných barviv do hlubších vrstev pokožky (Gilbert 2001). To je zároveň nejtypičtější forma tatuáže v západním světě. U některých přírodních národů se však provádí tetování jizvové, a to vypalováním nebo opětným nařezáváním kůže (DeMello 2003), které je rovněž v západní společnosti v některých specializovaných tattoo-salonech prováděno jako tzv. skarifikace.

Zdobení těla má nepřeberné množství významů, které se mění nejen v čase, ale i regionálně, a hlavně s osobností jejich nositele. Uvedené významy se pak vzájemně překrývají a doplňují. Zatímco některé dřívější funkce, zejména ty společenské, jsou v současné době oslabeny nebo již zanikly (například léčebná nebo magická funkce), jiné se pouze transformovaly.

Jak již jsme uvedli v úvodu, u předmoderních společností bylo zdobení těla obvykle spjato se společenskými přechodovými rituály (podrobněji níže). Opuštění, resp. završení určité životní etapy je symbolizováno „novým

oděvem“. Podobně jako ještě v meziválečném Československu chlapci směli nosit kalhoty až od určitého věku (Kövérová 2003), v některých kulturách bylo změněno jejich jméno nebo bylo pomalováno či mutilováno jejich tělo (Rychlík 2005: 40). Součástí této mutilace, resp. zdobení, těla pak mnohdy bylo i prokázání osobní odvahy ji podstoupit a (ne)projevování bolesti, které přináší. Mutilace se tak stala památkou na proces iniciace.

Rituál zahrnuje přesně ustanovený sled (symbolických) úkonů a má kolektivní charakter, kterým posiluje soudržnost dané společnosti. Funkce rituálu jsou tak jednak společenské (udržuje skupinovou konformitu a solidaritu, strukturuje společnost, reprodukuje sociální řád), jednak psychologické (redukuje úzkost, pomáhá člověku adaptovat se na nově vzniklé podmínky – např. v souvislosti s novým sociálním statutem); (Genep 1996: 173).

Nejviditelnější a v současnosti pravděpodobně nejdominantnější funkcí zdobení těla je funkce estetická. Lidé se zdobí proto, aby se líbili, případně aby své tělo erotizovali pro potencionální partnery. Tetování a piercing, podobně jako ostatní společenské formy, které se tváří jako výraz čistě individuální estetické volby, podléhají společenské kontrole. Jedná se nejen o „módní“ motivy, ale i společensky preferované umístění – u mužů např. naše společnost preferuje umístit tetování u mužů na rameno, namísto „ženské“ oblasti nad hýžděmi. „Individuální“ volby u tetovaných i taterů pak ovlivňují společenské (resp. subkulturní) trendy ve stylech tetování (např. tzv. oldschool, tribal nebo čistá abstrakce), jakož i v samotných technikách zpracování (např. tzv. technika freehand, moderní UV-barvy). Vysoce individualizované volby, často vnímané jako vysoce intimní, jako v případě tetování či piercingu na společensky „neviditelných“ místech, např. v oblasti genitálií, vždy do určité míry podléhají společenskému diktátu v oblasti formy i obsahu.

Další funkce, kterou lze ve zdobení těla rozpoznat, je funkce komunikačně-identifikační. Podle formy i obsahu tetování lze rozeznat členy různých sociálních skupin a subkultur, v některých případech i jejich sociální pozici v dané skupině (Rychlík 2005: 117). Podle estetického obsahu i zpracování tetování lze často rozpoznat i sociální status tetovaného nebo jeho/její sociální trajektorii – např. „věžeňskou

kérku“ lze téměř vždy rozeznat od práce profesionálního tetovacího salonu. Křížová (1996: 28) hovoří o tetování jako o kompenzačním mechanismu u jedinců, především mladších věkových kategorií, u kterých jasně převažují sociálně laděné motivy a touha stát se členem referenční skupiny, kdy jejich dychtivost po tetování převládá nad preferencí určitého motivu, jež by měl pro dotyčnou osobu ryze osobní význam. Individualizační funkce tetování je naopak reprezentována pocitem výlučnosti, odlišnosti a jedinečnosti. Zdobení těla tak, podle Zrůstové (2008), může být nástrojem prezentace individuálního vzdoru a manifestace svobody. Na revoltu vůči společnosti či autoritám (rodičům), vyjádřenou permanentním zdobením těla, upozorňuje rovněž například Křížová (1996).

METODIKA VÝZKUMU

S ohledem na cíl výzkumu, tedy popsat, jak nositelé vícečetného tetování reflektují jeho význam a funkce, byl zvolen kvalitativní výzkumný design. Naši hlavní výzkumnou otázkou bylo, zda v současné společnosti může přetrvávat rituální funkce tetování, či zda byla tato naprosto nahrazena funkcí estetickou. Dále nás zajímalo to, zda tetování vzniká v nějakých konkrétních časových etapách, jako jsou krize, nebo naopak výraz jejich překonání. Jako znaky rituálu, resp. rituálního jednání, jsme chápali, dle Denzina (1984: 246) (1) opakovaný sled určitých činností, který je (2) aplikován v nějakém konkrétním období (životní etapě) a (3) má společenský přesah.

Základní výzkumný vzorek byl tvořen šestnácti osobami, které mají minimálně dvě tetování. Požadavek na počet tetování vyšší než jeden vznikl na základě předpokladu, že opakovaná mutilace znamená vyšší pravděpodobnost vyloučení faktoru náhlého rozhodnutí – tlak vrstevnické skupiny, módní výstřelek, jednání za neobvyklých okolností, okamžitá rebelie vůči autoritám atp. Počet tetování se u jednotlivých respondentů různil, v průměru se jednalo o 4 tetování. S výjimkou tří respondentů měli všichni respondenti ještě jinou formu zdobení těla, nejčastěji piercing. Výzkumný vzorek byl konstruován prostřednictvím internetových diskusních fór a skupin v sociálních sítích zaměřených na téma tetování, kde byli oslovení potenciální respondenti. Jednalo se tedy o samovýběr, korrigovaný nastavením výše uvedeného požadavku na množství tetování.

Rozhovory poskytlo 10 žen a 6 mužů ve věkovém rozmezí 19–51 let, kteří bydlí v různých krajích České republiky (R1–R16). Nejnižší věková hranice, kdy si respondenti nechali udělat první tetování, byla 15 let. Jedná se zároveň o věk, od něhož je zákrok povolen – do 18 let věku však se souhlasem rodičů.

Doplňkový výzkumný vzorek tvořili účelovým výběrem vybraní profesionální tatéři: tři muži a jedna žena (T1–T4). Pro potřeby našeho výzkumu jsme chápali jako profesionálního tatéra/ku jakoukoliv fyzickou/právníckou osobu, která podniká v oboru tetování. Profesionální tatér/ka si zakládá na profesionálním přístupu k zákazníkovi, kvalitně odvedené práce, disponuje dlouholetými znalostmi v oboru, dodržuje profesionální a morální kodex, v neposlední řadě v přísně sterilním pracovním prostředí. V našem výzkumu participovaly osoby, které tuto činnost vykonávají minimálně pět let. Doplnkový soubor jsme zařadili z důvodu objektivizace popisované problematiky. Tatéři/rky, ač jsou sami nositeli obvykle několika tetování, vnímají problematiku tetování z jiného úhlu, díky zkušenosti s komunikací s množstvím různých klientů pak mají vzhled do „psychologie“ tetovaného, resp. do psychologie zákazníka. Polostrukturované rozhovory byly realizovány během roku 2009 v rámci procesu realizace diplomové práce (Jersáková, Kajanová 2010). Interpretaci výsledků výzkumu doplňujeme výpověďmi respondentů.

TETOVÁNÍ JAKO ESTETICKÝ A INDIVIDUÁLNĚ-RITUÁLNÍ PROCES

U všech respondentů se objevil estetický důvod jako jeden z důvodů aplikace tetování. Odlišně však byla vnímána estetická funkce tetování: estetická funkce jako funkce jediná, versus primární. Čtyři respondenti žádnou jinou než čistě estetickou funkci své tatuáže nepřikládali. Dva uvedli, že primární důvod byl čistě estetický, ale v průběhu rozhovorů se objevily i další významy, které se prezentovaly v opakovaných tetováních:

„Prvně se mi to jen líbilo. Ty další už byl nějaký životní styl a ta rebelie a provokace mě taky baví. Člověk jde tak nějak proti proudu a boří předsudky, že potetovanéj člověk je vyvrhel nebo kriminálník.“ (R7)

Stejně jako u dalších respondentů, kteří uváděli jiné než estetické motivy, se jednalo o osobní význam podtržení individuality, zejména ve

smyslu snahy se odlišit od „ostatních v davu“:

„Vzrušuje mě, že je to něco, co tě odlišuje od ostatních...“ (R6)

Samotný pojem „rituál“ se objevil ve výpovědích čtyř respondentů, např.:

„Vnímám tetování především jako rituál. Odděluje určité životní etapy duševního a osobnostního růstu.“ (R14)

Primárně rituálně vnímali proces tetování i dva z oslovených tatérů, další dva pak uvedli, že záleží na osobnosti klienta – někteří jej takto vnímají, jiní nikoli (u těchto převládá funkce estetická a individuální). Termín „rituálu“ se však objevoval pouze ve vztahu k „psychologické“ dimenzi rituálního chování – jako výraz či manifestace individuální osobnosti tetovaného; možné společenské funkce rituálu pak ve výpovědích tetovaných ani tatérů nebyly zmiňovány. „Rituál“ v oblasti tetování se tak ve výpovědích našich respondentů vztahoval převážně k individuální dimenzi rituálního chování, kdy převládají individuální (psychologické) motivace. Z výpovědí zatím nelze usoudit, zdali se jedná o výsledek individualizace dříve sociálního jednání, nebo zdali má termín „rituál“ v představách soudobé laické veřejnosti ryze individuální význam:

„Pro někoho to může být rituál. Motiv pro dotyčného něco znamená. Pro někoho je to pouze módní doplněk.“ (T1)

„Pro každého z nás může mít naprosto odlišný význam. Pro jednoho ozdoba, pro jiného odlišen se od okolí, pro někoho i ten rituál.“ (T2)

„...Pro někoho ale může mít význam psychologický. Narodil se, ale není nijak zajímavý, proto si nechá udělat tetování, aby byl jiný než ti ostatní. Vyčlení se z davu – od ostatních a najednou je zajímavý.“ (T3)

Rozdílně také tatéři vnímají poměr klientů, u nichž tetování může mít rituální prvky, a těch, kteří jej vnímají pouze jako módní doplněk. Dva tatéři se pokusili tento poměr vystihnout procentuálně, v podstatě se zcela opačnými výsledky: 20 % rituál vs. 80 % móda, a 70 % rituál vs. 30 % móda. Třetí tatér uvedl, že se jedná o zhruba stejnou skupinu osob, a poslední, že se jedná „většinou“ o módu:

„Většina to má jako módní doplněk. Chci

tohle a tohle, protože se mi to líbí. Po letech praxe si myslím, že dokážu poznat, pro koho má tetování osobní význam a pro který lidi je to jen módní trend.“ (T4)

Přes to, že tetování i tatéři samotní vnímají rituální funkce tetování zejm. v jejich psychologických dimenzích, je tetování proces, který v sobě obsahuje elementy společenského přesahu. Proces tetování totiž vždy sleduje společnou strukturu (od volby motivu, přes jeho přetištění na kůži, po hojení rány). Proces tvorby tatuáže vnímali jako proces rituálu i respondenti, a to bez jakékoliv znalosti odborné literatury (Gennep [1908] 1997; Turner [1969] 1977):

„Proces je určitě rituál. Už jenom ta příprava. (Jak) fyzická – tatérova, tak psychická – tetovaného.“ (R15)

Opět zde byla patrná „redukce“ společenských dimenzí tetování jako „rituálu“, a důraz je kladen na jeho psychologické dimenze. Zajímavá je souvislost mezi rituálem a bolestí tetování. Bolest, dle tetovaných i tatérů, představuje nedílnou součást procesu tetování, a proto by neměla by být potlačována, resp. zmírňována, anestetickými prostředky. Tatéři k tomuto dále uváděli, že různé tisíci prostředky naopak mohou tetování uškodit – např. po požití alkoholu, který ředí krev, pak rána více krvácí a proces se stává složitějším. Anestetické gely pak kazí konturu tetování atp.:

„Tetování musí bolet, jinak ztrácí kouzlo rituálu a měl by ho opravdu každý.“ (R11)

„Bolest je součástí...“ (R14)

Pro šest respondentů reprezentoval vznik nového tetování ukončení jedné životní etapy či překonání krize. V tomto smyslu je možné tetování chápat jako (individuální) symbolizovaný výraz (individuálního) přechodu, transformace, překonané krize:

„V mém životě vždy nový obrázek znamená nástup nové etapy – respektive ukončení té staré etapy, a to dost nepodařené etapy. Vždy, když potřebuji začít myslet na něco jiného, začínám automaticky přemýšlet nad tím, že se nechám potetovat.“ (R13)

„Když jsem byla poprvý na tetování, tak to bylo zrovna v období ne moc OK, nějak se to sypalo, tak jsem se rozhodla a šla... Asi to byl popud, že teď zrovna musím udělat nějakou změnu... Byl to začátek novy životní eta-

py, jedno jsem uzavřela a další kus začínala.“ (R3)

Podstatná část respondentů, jedenáct, však naopak aplikaci tetování v kontextu nějakých životních změn subjektivně nehodnotilo:

„Naopak. Vadí mi, když lidi na sebe malují jména manželek... Vhodná chvíle je pro mě v okamžiku, kdy je na to člověk připravěný po psychické stránce. Když si uvědomí, že je to nenávratný krok...“ (R4)

Rituál přechodu, resp. individuální transformace, může být vyjádřen symbolicky skrze volbu motivu tetování. Některé motivy obsahovaly v interpretacích nositelů dynamiku přechodu a lidského života obecně. Pakliže byly tetovány v době krize, symbolizují její překonání a naději do budoucna:

„Vážku proto, že je to hezký hmyz, a hlavně nelétá dozadu, létá jen dopředu.“ (R12)

„Fénix – dává mi sílu jít dál. Symbol. Vstal ze svého popela a ožil, vzpomínka na těžkou dobu, kdy jsem už po několikáté začínala znovu. Symbolizuje, že to jde, ale také koloběh světa... minulost se stane budoucností.“ (R14)

„...ještěrka symbolizovala to, že i když něco ztratím – v rovině duševní, emoční, citové – existuje možnost, že se mi to vrátí zpět – pomyslně doroste – stejně jako ten ještěrky ocašek.“ (R13)

Zajímavé je se proto dotknout i tetování, kterým si klienti nechávají to původní předlévat, přetetovat. Dle tatérů se jedná ve většině případů o tetování nedokonalá, nepovedená, dělaná „podomácku“, nepříliš profesionálně nebo špatnými barvami, které časem blednou. Určitou část tvoří také osoby, které si tetování přinesli jako vzpomínku na kriminální minulost. Specifickou skupinou jsou pak ti, kteří

„...si to nechávají přetetovat proto, že se jim změnila životní filosofie a už ho prostě nechtějí.“ (T2)

DISKUSE

Tetování je poměrně zajímavé z hlediska konfrontace veřejného a soukromého prostoru / těla. V moderních společnostech se jedná o soukromou záležitost, neboť se nachází na soukromém těle, mnohdy na intimních místech. Přesto

je tetování vždy veřejností nějakým způsobem reflektováno. Tetování v soudobých západních společnostech lze jen s notnou dávkou akademické odvahy alespoň částečně srovnávat s přechodovými rituály antropologického mýtu, resp. tradičních společností. Výpovědi našich respondentů ukazují na to, že tito samotní vnímají tetování jako ryze individuální záležitost, jeho společenské dimenze sami nezmiňují. Pokud tedy hovoříme o rituální dimenzi tetování v soudobé české společnosti, bude se jednat o termín „rituální“ v jeho laickém významu – jako znak zvláštního významu pro individuálního aktéra spíše než pro širší společnost. Nové tetování pak pro některé tetované uzavírá jednu životní etapu a otevírá novou, do které mohou vstoupit jako nové, resp. znovuzrozené, bytosti. Tetování jim pomáhá překonat životní krize a osobní bolesti, resp. je na tyto osobní upomínkou. S novým tetováním tito jedinci začínají od začátku, s novou image, s novou životní energií. Křížová (1996) popisuje akt tetování jako velice silný individuální prožitek, který může pomoci přeměnit jisté minulé negativní zkušenosti v pozitivní náboj: v upomínku, v zapomenění, v poučení. I v této souvislosti upozorňuje na tetování jako možnou formu závislosti Grógerová (1997). Podobně jako i u jiných závislostí jsou tito lidé s přibývajícím tetováním, a tudíž i pokrytím těla, ochotni obětovat stále více, jen aby byla jejich potřeba uspokojena.

Na to, že v soudobém tetování převažují individuální determinanty a faktory nad společenskými, upozorňuje např. proces výběru motivu. Přestože nikdy nelze zcela vyloučit společenské determinanty a faktory (v našem výzkumném vzorku nebyli přítomni členové žádných specifických, tetovaných, subkultur), tak se zdá, že výběr motivu tetování je individuální volbou, která reflektuje osobnostní rysy, jakož i životní zkušenost a postoje tetovaného. Možnost sám/sama si zvolit motiv tetování se jeví jako jeden ze základních předpokladů k tomu, aby byl tetovaný člověk spokojen. Pro naprostou většinu respondentů byl zásadním předpokladem individuální výběr motivu, který je originální (tj. nejedná se o prostý výběr obrázku z předloženého katalogu – byť takový způsob výběru tetování je obecně stále velmi rozšířen). Pro naše opakovaně tetované respondenty bylo jejich tetování vyjádřením jejich osobnosti, zvolený motiv pro ně symbolizoval hodnotu, která je v jejich životě nepostradatelná či natolik významná, že ji chtějí

mít na očích, resp. na svém těle.

Způsob, jakým naši respondenti vypovídali o „rituální“ dimenzi tetování, se nám zdál jako pozoruhodný. Termín „rituál“, resp. „rituální“ pro naše respondenty znamenal „individuální (psychologický) rituál“, resp. „individuálně rituální“. Oba termíny referovaly k ryze individualizované, resp. soukromé, dimenzi tetování, jež se vztahuje k soukromě přikládaným významům, a implicitně tak odmítá společenskou dimenzi. Přestože se domníváme, na základě dat z našeho výzkumu, že v soudobém tetování převažují individuální, resp. biografické, determinanty nad společenskými, nemůžeme své závěry ani interpretace zobecňovat. Jednak nám v tom zabraňuje náš nereprezentativní soubor respondentů, jednak pak individualizovaná struktura naší společnosti, která se sama vzpírá „socializaci“ principů svého fungování.

Naši respondenti implicitně odmítali sociální dimenze svého tetování. Opak by totiž mohl znamenat oslabení jejich individuality, resp. by věrně nerefletoval jejich osobní motivy. To ale není nic překvapivého: společnost založená na zdůrazňování individuality, osobní snahy a zodpovědnosti, bude – prostřednictvím estetických voleb svých členů – vždy do jisté míry odmítat interpretace, které by obraz, jež si sama o sobě vytvořila, nějak zpochybňovaly. Sociálně vědní interpretace jsou tak navždy potenciálně odsouzeny k neporozumění ze strany společnosti samotné. Naším cílem bylo ale něco jiného: snaha porozumět tomu, co tetování znamená pro své nositele, jakým způsobem jej reflektují, racionalizují, a vysvětlují.

ZÁVĚR

Zdobení těla a jeho různé podoby se vyskytují ve všech kulturách na světě, pravděpodobně již od „počátku věků“. Co variuje napříč časem i prostorem, je jejich forma a funkce. V soudobé, vysoce individualizované, společnosti je pro tetované osoby často obtížné jednoznačně „vysvětlit“, co pro ně tetování znamená – symbolizuje to totiž „něco“, co vědí jen oni sami, něco, co je mnohdy obtížné předat druhé osobně, neřkuli pak osobě relativně cizího sociálního významu. Zdá se, že tetování je něco, co je zdobí, do jisté míry esteticky i emocionálně uspokojuje, zvyšuje jim sebevědomí, je nositelem individuálního biografického významu, pomáhá překonat specifické životní etapy, resp. je jejich zna-

kem. Pokud lze v případech soudobých tělesných mutilací hovořit o rituálu, tak pouze ve vysoce individualizovaném významu – mimo určité subkulturní kontexty (jež nebyly předmětem našeho studia). Sociální aspekt tetování je daný zejména reakcemi, spíše než determinantami, širší společnosti. Stále přetrvávající, relativně odmítavé, reakce mainstreamové západní společnosti k tetovaným osobám (Sanders and Vail 2008: 36) také ukazují na to, že tetování není nositelem společenským funkcí (snad kromě té negativní – negativně stigmatizuje jeho nositele), kdy významy spojené s tetováním přebývají převážně ve sféře soukromé.

* Tento příspěvek byl publikován za finanční podpory SGS-2011-031 (ZČU) „AntropoWebzin 2011–2012“.

POUŽITÁ LITERATURA

BAUMAN, Z. 2001. *The Individualized Society*. Cambridge: Polity Press

BOURDIEU, P. [1979] 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

De MELLO, M. 2003. *Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Durham & London: Duke University Press.

DENZIN, N. K. 1984. „Ritual Behavior.“ Pp. 246-247 in R. J. Corsini (ed): *Encyclopedia of Psychology*, vol. 3. New York: Wiley.

GAY, K. a C. WHITTINGTON. 2002. *Body Marks: Tattooing, Piercing, and Scarification*. Brookfield: Milbrook press.

GENNEP, A. [1908] 1997. *Přechodové rituály – systematické studium rituálů*. Praha: Lidové noviny.

GILBERT, S., G. 2001. *Tattoo history, a source book. An anthology of historical records of tattooing throughout the world*. New York: Juno Books.

GROGEROVÁ, B. 1997. *Psychologie osobnosti tetovaného s důrazem na motivaci: Sondáž do problematiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Diplomová práce na katedře psychologie FF UK, Praha, 92 s.

HAMBLY, W. D. 1925. *The History of Tattooing and its Significance (with some account of other forms of corporal marking)*. London: H. F. & G. Witherby.

HEWITT, K. 1996. *Mutilating the body: identity in blood and ink*. Bowling green state university popular press.

JERSÁKOVÁ, K. a A. KAJANOVÁ. 2010. Fenomén současného tetování a piercingu z hlediska rituálního chování. České Budějovice: ZSF JU, Diplomová práce na katedře sociální práce

ZSF JU, Č. Budějovice, 92 s.

KOMÁREK, R. 2009. „Komunikace v prostoru a času.“ *Psychologie pro teorii a praxi*. [online]. [cit. 2011-01- 19]. Přístupné na: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/komunikace-v-prostoru-a-casu>>, stáhnuto 6. 6. 2012.

KOVEROVÁ, Š. 2003. *Sociológia životného cyklu*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca.

KŘÍŽOVÁ, D. 1996. Tetování a jeho sociálně psychologické aspekty: Sondáž do problematiky. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Diplomová práce na katedře psychologie FF UK, Praha, 88 s.

LIPOVETSKY, G. 2008. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor.

MARÁDOVÁ, E. a M. ŽIŽKA. 2008. „Problém stigmatizace piercingové subkultury jako subkultury drogové a jeho odraz ve výchově adolescentů.“ *School and Health XXI/3*: 163–170.

MEAD, G. H. 1934. *Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: Chicago University Press.

PITTS, V. 2003. *In the flesh: the cultural politics of body modification*. New York: Palgrave Macmillan.

RYCHLÍK, M. 2005. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: Lidové Noviny.

SANDERS, C. a A. VAIL. 2008. *Customizing the Body: The Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia: Temple University Press.

TURNER, V. [1969] 1977. *The Ritual Process: Structure and Antistructure*. Ithaca: Cornell University Press.

WOHLRAB, S., STAHL, J., a KAPPELER, P. M. 2007. „Modifying the body: Motivations for getting tattooed and pierced.“ *Body Image*, Vol. 4, Is.1, Pp. 87–95.